Тема: Специфіка формування малого саду як основного об'єкту ландшафтного дизайну

План

1. Визначення поняття "малий сад"
2. Критерії класифікації малих садів
3. Етапи формування малого саду

Література [1, с.104-119].

1. Визначення поняття "малий сад"

Основним об'єктом ландшафтного дизайну є малий сад. Малий сад – це обмежена територія, розташований біля громадського, житлового або промислового будинку і сформований з використанням засобів ландшафтного дизайну. Він може займати територію у середньому від 0,2 до 5-6, інколи до 10 га.

До малих садів відносять озеленені території офісів, готельних комплексів, супермаркетів, вищих навчальних закладів, лікувальних установ, санаторіїв, дитячих садків, шкіл та ін. Малі сади розміщуються і в житловій забудові. Це сад житлової групи, сад мікрорайону, сад подвір'я у квартальній забудові, присадибна ділянка у котеджній забудові та ін. Малі сади, достатньо компактні за територією, яку вони займають з певною ландшафтною темою, можуть входити в планувальну структуру парків різноманітного функціонального призначення. Вони можуть розміщуватися на територіях різноманітних промпідприємств. Слід відзначити, що до малих садів відносять також зимові сади, сади на дахах і внутрішні дворики.

Проектуванню малих садів в теперішній час приділяють велику увагу, тому існує велика їх різноманітність щодо архітектурно-ландшафтної організації. У залежності від характеру планувальної організації та образного рішення малий сад можна класифікувати за цілою низкою критеріїв:

по функціональному призначенню (для короткочасного відпочинку, або тривалого повсякденного і періодичного);

по конфігурації в плані і зайнятій площі (квадратні, прямокутні або складної форми);

по стилю планування (регулярні, ландшафтні або змішані); по характеру рельєфу (пласкі, терасовані, пагорбкові);

по пріоритетному вигляду рослинності (сад хвойних рослин, декоративно- листяних, плодово-ягідних, квітковий, а :саме: розарії, сиринґарії, змішаний та ін.).

Формування планувальної структури малого саду багато в чому визначається специфічністю функціонального використання, а також розмірами території і конфігурацією в плані. Обмеженість площі малого саду змушує використовувати планувальні прийоми, які ілюзорно збільшують простір. Найбільш оптимальна форма ділянки для проектування малого саду – це квадрат або прямокутник зі співвідношенням сторін 1: 2. За стилем планування малі сади можуть бути регулярними, ландшафтними та змішаними.

Малі сади з регулярним прийомом планування характеризуються перевагою прямих алей, геометричною формою водойм, майданчиків, квіткового оформлення, симетричними посадками, часто із застосуванням стрижених живих огорож і окремих екземплярів дерев та чагарників. Такі малі сади можуть бути вирішені із симетричним та асиметричним розв'язуванням плану.

Малі сади з пейзажним прийомом планування характеризуються вільним угрупуванням дерев та чагарників, звивистими доріжками, часто неправильною формою водойм і майданчиків, мальовничим розташуванням квіткових угрупувань. Змішаний прийом планування малого саду полягає в поєднанні перших двох.

2. Критерії класифікації малих садів

Вибір прийому планування малого саду залежить від особливостей ландшафтної ситуації та специфічного функціонального використання території. Таким чином, основними умовами, які впливають на вибір

планування малого саду, є його природні особливості, а також функціональне призначення всіх територій та їх частин. Основною природною умовою, що визначає вибір планування, є рельєф. Він визначає, з одного боку, мікрокліматичні умови ділянки, розподіл води і, отже, стан рослинності. Він впливає на формування образної характеристики нового ландшафту, його об'ємно-просторової структури.

Рельєф – архітектурна основа будь-якого малого саду. В залежності від характеру рельєфу малий сад може розміщуватися на рівному рельєфі, пагористому або терасованому. Плаский рельєф доцільний для рішення саду в регулярному стилі, бо на ньому легко прокласти прямі алеї, створити симетричне членування частин з включенням партерів.

Пагористий рельєф доцільний для рішення саду в пейзажному стилі, а терасований рельєф може бути прийнятим як для ландшафтного, так і регулярного стилів планування. В ландшафтному стилі планування може використовуватися й плаский рельєф. Однак композиція саду буде більш виразною на пагористому рельєфі при наявності водних приладів. Пласка ділянка більш одноманітна і не має композиційного центру. Слід також відзначити, що вона вимагає ретельного підбору рослинності. Різноманітним співвідношеннями форм дерев, забарвленням листя дерев та чагарників можна значно пом'якшити явну одноманітність плаского рельєфу та зробити його більш різноманітним і привабливим. Для створення враження рельєфності насадження в масивах слід розташовувати ярусними групами.

Плаский рельєф при необхідності може бути змінений з використанням прийомів геопластики.

Створення штучного рельєфу зі сходами, пандусами, підпірними стінками, укосами, невеликими кучугурами сприяє збагаченню будь-якого простору, робить його неповторним і своєрідним.

Основний компонент формування будь-якого саду – рослинність. На ділянці малого саду доцільно зберегти всю рослинність, а якщо її нема, то необхідно створіння штучних насаджень – солітерів, ландшафтних груп,

невеликих масивів, живих огорож, квіткових композицій. Розміщення рослинних груп залежить від розмірів малого саду і його функціонального призначення.

Малий сад може бути сформований за пріоритетним видом рослинності. Це може бути малий сад хвойних рослин (розташований у ботанічному саду), декоративно- листяних (поблизу громадських будинків), сад плодово-ягідних рослин (в котеджній забудові) і змішаного типу (в житловій забудові).

В побудові композиції малого саду визначається ведучий ландшафтний компонент, що стає немов би темою саду, а інші компоненти грають підлеглу роль, посилюючи виразність головного. Такими елементами можуть бути цікаве рослинне угрупування (букетна група з трьох беріз, верб, лип та ін.), міксбордер, альпінарій, рокарій або водні прилади (декоративний басейн з водоспадом, каскадом, фонтаном та ін.).

Загальний архітектурно-художній задум малого саду майже цілком залежить від гармонійного взаємозв'язку його елементів – доріжок, підпірних стінок, сходів, схилів, розміщення ландшафтних рослинних угрупувань та водних пристроїв.

3. Етапи формування малого саду

Малий сад виконує рекреаційні та архітектурно-художні функції. Його формування здійснюється в декілька етапів:

Перший етап – аналіз існуючої містобудівної ситуації і ландшафтна оцінка території;

Другий етап – підбір рослинних угрупувань з урахуванням біологічних та архітектурно-художніх властивостей рослин на підставі ландшафтної оцінки території і аналізу існуючої ситуації;

Третій етап – визначення функціонального насичення території і виявлення номенклатури елементів по зонам;

Четвертий етап – розробка планувального рішення і архітектурно-художнього образу малого саду.

На першому етапі аналізується опорний план – він фіксує теперішній стан об'єкту і використання елементів його території в існуючих межах.

Аналіз існуючої ситуації передбачає оцінку інсоляційного, вітрового, аераційного, шумового режиму території. Необхідні дані по розміщенню підземних комунікацій на даній території, рівень ґрунтових вод, механічного складу ґрунту, хімічного аналізу ґрунтів, а також план зйомки існуючих насаджень.

Інсоляційний режим проектної території повинен бути ретельно пророблений. Бажано ділянку малого саду обмежити посадками по периметру, а затінення окремих планувальних елементів вирішувати з західного і північно-західного напрямів, бо у вечірній час ці території особливо нагріваються.

Для поліпшення вітрового, аераційного та шумового режиму проектної території необхідно передбачити захисне озеленення. Підбір асортименту рослин для малого саду здійснюється, передусім, з урахуванням кліматичного району, функціонального призначення території і архітектурно-художніх вимог. У малому саду доцільно застосування дерев другої величини, найбільш декоративних чагарників і трав'янистих рослин. Особливо ретельно слід підбирати рослини для захисного озеленення.

Функціональне заповнення території малого саду залежить від характеру розміщення у міському середовищі. Малі сади при громадських будинках цілком повинні бути підпорядковані вимогам специфіки функціонального використання території. Планувальна композиція території повинна бути ув'язана з архітектурним спорудженням, біля якого вона розміщена. Повинні бути забезпечені підходи до спорудження, швидка евакуація відвідувачів, транзитний рух. Організація основних входів в малий сад визначається навколишньої ситуацією. Основними спорудами малого саду є різноманітні малі архітектурні форми – павільйони, тіньові навіси, перголи, трельяжі, лави та ін.; водні прилади – джерела, струмки, водоспад, каскади, декоративні і плавальні басейни та ін.; декоративна скульптура.

Формування планувальної структури малого саду обумовлене функціональним зонуванням території і визначенням планувальних елементів по зонам. Основні задачі формування будь-якого малого саду – досягнення ізоляції від оточуючої забудови, організація підходів і під'їздів до основного будинку, розміщення майданчиків відпочинку, створення пішохідних маршрутів, трасування головних і другорядних алей та ін. При розробці планувального рішення малого саду всі ці основні задачі повинні бути вирішені. Найбільш складною задачею є виявлення художнього образу малого саду.

Основою планувального рішення, що впливає на формування художнього образу малого саду, є природно-ландшафтні компоненти – рельєф, вода і рослинність. Різноманітне поєднання рельєфу, води і рослинності створюють базу для формування численних ландшафтних композицій з високим емоційним впливом. В кожному конкретному випадку один з елементів ландшафту виступає як провідний. Для виявлення художнього образу малого саду може бути використаний багатий історичний досвід.

Історія садово-паркового мистецтва надає нам численні приклади рішень малого саду з яскраво вираженим художнім образом. Здавна в християнській традиції створення садів зв'язане з бажанням людини знаходитися в "раю". Будівництво садів свідкувало про мирний час і процвітання. Культурні традиції, кліматичні умови, економічний розвиток, розвиток живопису, скульптури як самостійних сфер діяльності вплинули на появу різноманітних творів садово-паркового мистецтва.

В історії ландшафтної архітектури виділяють різноманітні стилі: єгипетський, античний, ісламський, середньовічний, відродження, бароко, класицизм, англійський пейзажний, еклектика, китайський, японський та ін.

Стиль – це комплекс художніх прийомів, який визначає характер організації ландшафтного простору та його основних елементів і сприяє виявленню його яскравого художнього образу.

Художній образ малого саду реалізується через використання законів архітектурної композиції. Використовуючи масштаб простору, пропорційне членування території та її елементів, ритм, контраст, нюанс, характер планування (регулярний або ландшафтний) можна створити певний тип ландшафтного простору з виявленням національно-історичної символіки.

Так, наприклад, сучасний малий сад (особливо у котеджній забудівлі) може бути вирішений за принципом «японського», «іспано-мавританського», «італійського», «французького», «англійського» садів.

«Японський малий сад» – це середовище для самотності, споглядання кожного предмету та їх взаємного розміщення, що має символічний сенс. Це, насамперед простір, вирішений з використанням ландшафтного планування, яке включає різноманітні композиції з каменів на гравії, піску або у поєднанні із рослинами (чагарниками, мохом). Невід'ємним елементом японського малого саду є кам'яні ліхтарі. Кам'яні ліхтарі розташовують у повороту стежки, на краю водойми або струмка, поблизу мосту та ін.

Ліхтар звичайно є основним елементом в групі з невеликими каменями, інколи позаду нього розміщують дерево. Для виготовлення ліхтарів застосовують різноманітні камені, дерево або пемзу. Кам'яні стежки та алеї також є невід'ємними елементами малих садів в японському стилю. Для влаштування стежок використовують камені з однією рівною поверхню (нерівну заривають у землю).

Кам'яні стежки органічно включаються до системи водних пристроїв – ставків, декоративних басейнів, струмків.

Іноді у садках влаштовують сухі струмки, де потік води імітується галькою або маленькими каменями.

Прикраса японського саду – мости через водні або «сухі» струмки, а також бамбукові огорожі і плити. Особливу виразність ландшафтному простору надають невеликі насипні пагорби з низькими рослинами.

Японський малий сад характеризує ідеальна обробка конструктивних деталей, логічність форм та тонка гармонія цілого. Він вражає своєю

вишуканістю, простотою та обміркованістю розташування всіх елементів саду з унікальним художнім образом.

Найбільш доцільно формування художнього образу з використанням національно- історичної символіки в малих садах при житлових та громадських будівлях, а також у деяких парках, в зимових садах и садах на дахах. Належить відзначити, що формування художнього образу малого саду перед усім залежить від його функціонального призначення, яке визначає вибір засобів ландшафтного дизайну – перед усім малих архітектурних форм, рослинності, водних пристроїв та ін.

Французький стиль відводить природність на задній план, основне – штучний порядок. Він передбачає регулярне планування, чіткий розподіл алей і доріжок, рядові посадки дерев та чагарників, створення бордюрів, строгі форми (у вигляді кола, квадрата, прямокутника) квітів і водойм, штучне формування дерев і чагарників у вигляді кубів, конусів, шарів та пірамід, а також симетричне розташування квітників, альтанок, скульптур та інших декоративних деталей.

Невід'ємним елементом регулярного саду є вода: штучно створювані водойми повинні відрізнятися строгою геометричною формою, передбачається організація каскадів та пристінних фонтанчиків, не кажучи вже про великі фонтани у вигляді скульптури.

Коли дозволяють розміри території, перед будинком влаштовують елегантний партер з мережею доріжок і системою симетричних боскетів. Внутрішній простір боскетів заповнюють газоном, вишуканими арабесками, стриженими в формі геометричних фігур рослинами або килимом з щільно посаджених літників. У разі розташування ділянки на схилі, його терасують, розбиваючи партери на терасах. Кожна тераса повинна мати свій малюнок партеру, в центрі якого встановлюють садову скульптору або влаштовують басейн правильної (округлої або овальної) форми. Партер прикрашають симетричними посадками сортових декоративних чагарників (бузок,

парковими трояндами і ін.), По периметру висаджують ряд невисоких дерев з щільними пірамідальними, кулястими, конічними кронами.

Використовуючи ідеї французького саду, можна створити сад на невеликій території. Для цього досить симетрично розташувати 2 або 4 куща, обмежити квітник бордюром, в центрі квітника створити акцент, висадивши фігурно підстрижений кущ.

Англійський стиль передбачає вільне пейзажне планування, яке виявляє красу природного ландшафту. На противагу регулярному стилю пейзажний стиль не відокремлює сад, а вводить його в навколишній ландшафт, органічно пов'язуючи їх. Характерною особливістю пейзажного стилю є нерівний рельєф місцевості, в якому пласкі поверхні чергуються з височинами і схилами, яри з водоймами, все це гармонійно вписується в загальний ландшафт. Ще одна відмінна риса даного стилю – вільне планування ділянки і асиметричне компонування: всі предмети, що відрізняються один від одного формою і величиною, розміщують на ділянці таким чином, щоб створити враження якоїсь врівноваженості. Будинок в саду пейзажного стилю не виконує роль домінанти, а навпаки ховається в зелені дерев.

Всі наявні на ділянці будівлі є природним доповненням пейзажу, звивисті доріжки і стежини, вимощені природними матеріалами (камінням, деревними спилами) з'єднують окремі композиції. Справжня краса саду проявляється тільки у міру просування від однієї ділянки до іншої.

Основу англійського саду становить соковита зелень галявин і дерев, обов'язкові елементи – дерева з плакучою або пірамідальною кроною. Англійський садок зазвичай складається з декількох галявин або газонів неправильної форми, оточених по периметру зеленими насадженнями і з'єднаних між собою. У центрі, як правило, розташована водойма. Водойми є гармонійним доповненням ландшафту, вони неправильної форми, з розмитими обрисами берегів.

В саду англійського стилю мало квітучих рослин, вони висаджуються в партері біля будинку або у водойми. Має велике значення характер рослин,

поєднання їх форми і кольору, навіть осіннє забарвлення листя. Перевага віддається місцевим видам дерев і чагарників, польовим і лісовим багаторічникам, в першу чергу – декоративно-листяним рослинам. Незамінні в цьому сенсі високорослі, великолисті багаторічники: хоста, папороті та інші. Доречні красиво-квітучі рослини з неяскравими квітками переважно білого, жовтого, в меншій мірі блакитного і рожевого кольорів: астильби, водозбори.

В основу італійського стилю покладено регулярний підхід. Найчастіше це садок біля вілли або парк, якій оточений стіною або підстриженим живоплотом. Це ідеально рівна ділянка, яка розбита на прості геометричні форми діагональними і прямими доріжками. Нерідко в центрі композиції розташовується водойма або фонтан, а навколо нього квітники або мощений майданчик. Клумби і водойми вирішені в формальному стилі і мають форму кола, квадрата.

Характерним елементом італійського дворика є патіо, якій піднесений на декілька сходинок та примикає до будинку і є його своєрідним продовженням. На цій терасі розставляються садові меблі, вазони з квітами, скульптури. Скульптурне оформлення фонтанів, гротів, квітників, алей надає італійським садам сильне емоційне звучання. Дерева і чагарники в італійських парках зазвичай стрижуть у формі куба або кулі.

Сад в стилі модерн багато в чому складений з елементів східного саду, перегукується з ним. Успадкувавши загальну ідею імітації природного ландшафту, модерн спростив форму. Різноманітність елементів невелика, більше вільного простору, менше рослин, їх асортимент не дуже великий.

Сучасний модерн лаконічний, має прості форми, в той же час досить функціональний і комфортний для людини. Лінії доріжок, газонів, водойм відрізняються поточної плавністю і чистотою ліній.

Чіткі межі між світлом і тінню, рослинами і мощенням, водною поверхнею і берегом, живим і неживим – тут панує і визначає стиль лінія. Основні кольори чисті і контрастні (білий і синій, синій і жовтий), додаткові –

природні (сірий, блакитний, теракотовий, чорний). Відкриті простори поділені між газонами (завжди партерними) і мощенням, для якого може підійти і природний камінь, і плитка. Для прикраси використовують декоративні елементи: вази, садову скульптуру, садові меблі, які виконані у відповідному стилі.

Розміщення рослин в таких садах добре продумано, завжди панує солітер. Підбираються рослини з лаконічними формами: хвойні з ясним силуетом, листяні дерева з високо піднятою щільною кроною, подушки злаків, компактні кущі багаторічників.

Сільський сад – затишний, не вимагає складного догляду, несе на собі відбиток сільського укладу. Особливо ефектно сад в цьому стилі виглядає в природному оточенні – поруч з лісом, річкою. У сільському саду завжди знайдеться застосування старим речам. Зі старої тачки, лійки, таза, відра, заповнених садовою землею, можна зробити міні-квітник. Дерев'яні сходи, які прибити до стіни будинку, можуть слугувати опорою для витких рослин: запашного горошку, декоративної квасолі та ін.

У такому саду доречні плодові дерева: три–п'ять яблунь, дві–три груші і декілька вишень, а також ягідні чагарники: чорна і червона смородина, аґрус, малина.

Сільський колорит ділянки доповнить невеликий город з декількох акуратних грядок з овочами і пряними травами. Зазвичай в сільському саду квітів досить багато і висаджені вони щільно, що створює враження деякої занедбаності саду. Квіти можна розміщувати не тільки на рабатках і клумбах, а й в пристовбурних кругах плодових дерев.

Прикрасять сад змішані квітники з простих багаторічників: ромашки, діцентри, дзвіночків, люпину, дельфініумів. Добре доповнюють такий квітник однорічники: календула, настурція, космея, петунія, турецька гвоздика, айстри, ешольція.

Чудово виглядають запашний горошок, іпомея, інші однорічні та багаторічні в'юнкі рослини. Доречні невибагливі квітучі чагарники – бузок,

жасмин, жимолость, а також кілька кущів так званих старих троянд, що нагадують шипшину, підійдуть і плетисті троянди.

Натургарден – стиль, який одержує сьогодні все більшого поширення. У перекладі з німецької мови «натургарден» означає «природний, або екологічний сад». Авторами його прийнято вважати німецьких фахівців дизайну, але вперше сади такого типу з'явилися в 20-ті роки минулого століття в Голландії. Сьогодні в Англії та Ірландії створюють спеціальні ділянки, що імітують болото, луки, ліс з папороттю. В останні роки такі ділянки утворюються навіть при внутрішньо-квартальному озелененні.

Основний принцип натургардена – створення композицій, які схожі за зовнішнім виглядом з природними. При цьому прагнуть до найбільшого різноманітності життєвих форм рослин, а в художньому плані – до створення образу природного ландшафту. При створенні такого саду не потрібно спеціально змінювати ландшафт, рельєф ґрунту залишається незмінним. На ділянці може бути декілька міні-екосистем. У низині з вологим ґрунтом та середньої освітленістю можна розмістити ставок або болотце, на сонячній ділянці – луки, на горбистому – «гори», в тіні – «ліс».

Підбір садових рослин для композиції здійснюють, враховуючи особливості зростання, потребу рослин у волозі, освітленні, теплі, а також можливість співіснування один з одним. Дерева і чагарники в садах природного стилю висаджують вільно, мальовничими групами. Під їх пологом, а також в тіні будівель можна створити квітник з тіньовитривалих рослин. Квітники природного стилю найчастіше імітують різнотравні луки, в них не створюють традиційних ярусів, як в інших квіткових композиціях. Більш-менш рівномірно розміщують великі акценти з високих рихлокущових злаків, які виділяються на тлі «ситцю» багаторічників, що зображують різнотрав'я. Групи розташовані мозаїчно, між ними залишається достатньо місця для вільного розростання. Ґрунт прикривають ґрунтопокривними рослинами.

У композиції натургардена немає чітких меж і бордюрів. Доріжки з природного каменю звиваються між посадками рослин, можуть непомітно зникати в заростях трави, переходити в ґрунтові і з'являтися знову.